



Niina Sillanpää & Susanna Hintsala

ASUNTO- JA NAAPURIVERKOSTON TOTEUTTAMISEN OPAS



Niina Sillanpää & Susanna Hintsala

ASUNTO- JA NAAPURIVERKOSTON TOTEUTTAMISEN OPAS

Lahti 2020
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)



Asumisen rahoitus-
ja kehittämiskeskus



Kehitysvammaliitto

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) & Kehitysvammaliitto

TEKSTIT

Niina Sillanpää & Susanna Hintsala

VALOKUVAT

Risto Musta

TAITTO JA KUVITUS

Kaisu Isomäki

Julkaisu on saatavana verkossa:

www.ara.fi/julkaisut

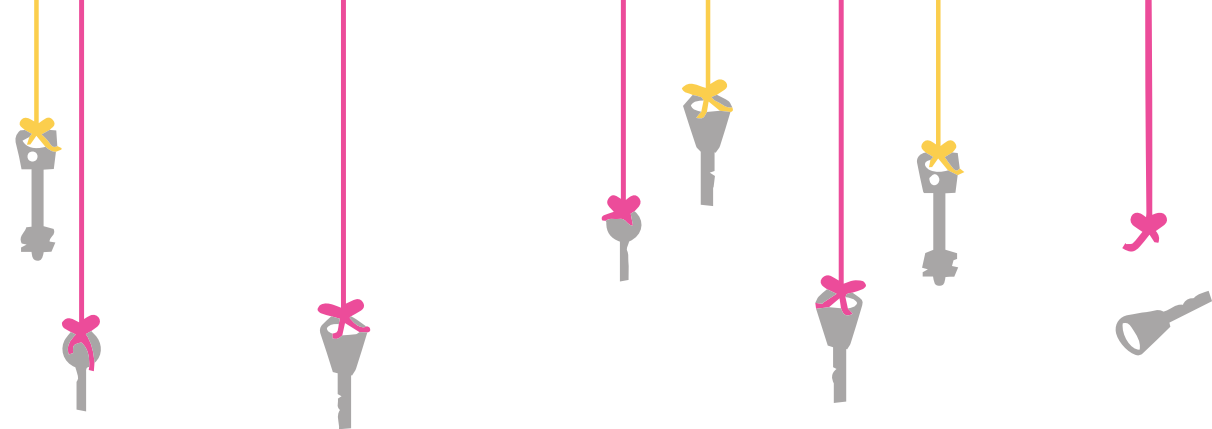
www.kehitysvammaliitto.fi

Niini & Co Oy, Helsinki 2020

ISBN 978-952-11-5121-7 (nid.)

ISBN 978-952-11-5122-4 (PDF)





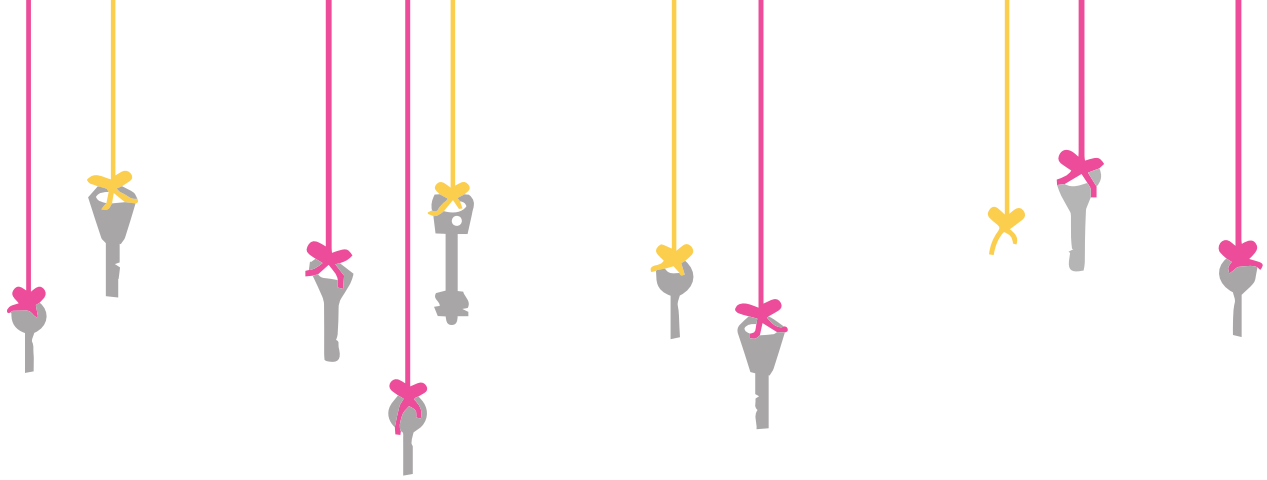
ESIPUHE

kotimatalla-hankkeessa kehitettiin asunto- ja naapuriverkostomallia, jonka perusideana on erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien ihmisten asumisen järjestäminen tavallisissa asunnoissa, joista muodostuu verkostoja. Verkoston asukkaat saavat yksilöllisesti räätälöityä apua ja tukea kotiinsa ja verkoston asukkaat myös antavat ja saavat vertaistukea toisiltaan. Oleellista on, että verkoston asukkaat voivat käyttää tarvitsemiaan lähipalveluja ja olla osa naapurustoaan.

Hanke toteutettiin vuosina 2017-2019 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseen (ARA), Kehitysvammaliiton, FDUV:n sekä kuntien ja sote-kuntayhtymien yhteistyönä. Hankkeen pilottikuntina olivat Mikkeli (Essote) yhteistyössä Savas-Säätiön kanssa, Kouvola (Kymsote), Parainen, Raasepori ja Keski-Uudenmaan kun-

nat (Keusote). Hankkeeseen osallistui kuntien kaavoituksen-, asuntotoimen ja sotien asiantuntijoita sekä tukiasumista tarvitsevia nuoria, heidän läheisiään ja kuntien lähityöntekijöitä. Hanke rahoitettiin ARAn tutkimus- ja kehittämisrahalla.

Hankkeen tavoitteena oli asunto- ja naapuriverkoston alulle saattaminen kunnissa. Kehittämistyö käynnistyi erityistä tukea tarvitsevien nuorten pajoilla, joissa kuultiin nuorten toiveita ja tarpeita ja tehtiin tulevaisuuden asumisen suunnitelmat. Hankkeessa kehitettiin uusia asumisratkaisuja yhteistyössä tulevien asukkaiden, läheisten sekä asunto- ja sosiaalitoimen työntekijöiden kanssa. Kehittämistyössä esiin nousseita asioita ovat olleet muun muassa yhteistyön tiivistäminen yksityisten vuokranantajien ja yleishyödyllisten vuokranantajien kanssa, rakentamisen rahoittamiseen ja kilpailutus- ja



hankintoihin liittyvät kysymykset, sosiaali- ja lähityön toiminta- ja ajattelumallien avaaminen sekä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden voimaannuttaminen itse kertomaan tarpeistaan ja halutaan. Kiitämme kaikkia hankkeeseen osallistuneita.

Uusien asumisratkaisujen kehittäminen ja aikaansaaminen vaatii pitkäjänteistä ja suunnitelmallista työtä. Se vaatii uudenlaista työtettä palvelutuotannolta ja rohkeutta kokeilla uutta, mutta ennen kaikkea se vaatii sitä, että kaikissa vaiheissa kuullaan asuntoa tarvitsevaa henkilöä itseään; hänen toiveitaan ja tarpeitaan

omasta asumisestaan. Tällä hetkellä erityistä tukea tarvitsevien ihmisten asumispalvelujen rakenne on liian raskas ja liian kallis. Usein ainoana vaihtoehtona kunnilla on tarjota asunnoksi ryhmäkotia, vaikka henkilö pärjäisi ja haluaisi asua tavallisessa asunnossa ja määritellä itse tarvitsemansa tuen. On tärkeää, että tähän toiveeseen vastataan. Tässä oppaassa on esimerkkejä yksilöllisesti räätälöidyistä ratkaisuista.

Oppaan ovat tehneet kouluttaja **Niina Sillanpää** ja johtaja **Susanna Hintsala** Kehitysvammaliitosta sekä viestintäassistentti **Kaisu Isomäki** ARAsta.

SAARA NYSSÖLÄ

Erityisasiantuntija

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA)

SUSANNA HINTSALA

Johtaja

Kehitysvammaliitto

ASUNTO ON IHMISOIKEUS

10

- ✓ Oppaan sisältö

ASUNTO- JA NAAPURIVERKOSTO

13

- ✓ Suomalaisen mallin luominen ja toteuttaminen
- ✓ Tehtävät verkoston kehittämistyössä ja toteutuksessa

BRITTLÄINEN VERTAISTEN VERKOSTO ESIKUVANA

18

- ✓ Verkoston perustaminen ja siihen liittyminen
- ✓ Samalla alueella asuva henkilö
- ✓ Tehtävät
- ✓ Jäsenyys ja vertaistuki
- ✓ Ennaltaehkäisy ja terveyserojen kaventuminen

ASUKKAAN VALINNAN VAPAUS JA VAIKUTTAMISMAHDOLLISUUDET

22

- ✓ Elämänsuunnittelun välineet auttavat
- ✓ Miten haluan asua?
- ✓ Tukisuunnitelmaan oma arvio tarpeista
- ✓ Päätöksen tukeminen

ASUNTOJEN HANKKIMINEN

26

- ✓ Kuntien asuntopoliittiset strategiat
- ✓ Yhteistyö eri tahojen kanssa
- ✓ ARA ja STEA tukevat avustuksilla asumista
- ✓ Asumisen vaihtoehdot

PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN ASUMISEN JA ELÄMISEN TUEKSI

34

- ✓ *Esimerkkinä TUPA-palvelut*
- ✓ *Räätälöity tuki*
- ✓ *Kustannusten arviointi*

YKSINÄISYYDEN JA SYRJÄYTYMISEN VÄHENTÄMINEN VERTAISTOIMIN- NALLA

37

- ✓ *Vertaisuus on käyttämätön voimavara*
- ✓ *Keskinäisen avun eri muotoja*
- ✓ *Naapurityö Mikkelissä*
- ✓ *Myllykosken alueen naapurityön kehittämisen suunnitelma*
- ✓ *Kokoontumispaikkojen merkitys*

ASUMISEN OHJAAJIENTYÖNKUVAN MUUTOS

42

- ✓ *Osallistumisen, onnistumisen ja omien valintojen tukeminen*
- ✓ *Osallistumisen tukeminen*
- ✓ *Onnistumisen tukeminen*
- ✓ *Omien valintojen tekeminen*

LOPUKSI

46

LIITE

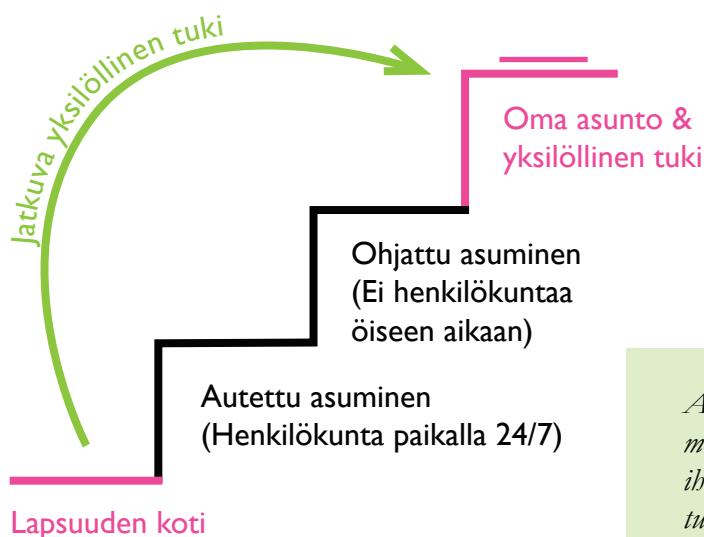
48

- ✓ *Tukea tarvitsevan henkilön oma arvio tuen tarpeesta -työkirjan tehtäviä*

ASUNTO ON IHMISOIKEUS

Oppaan taustaideologiana on asunto ensin -periaate, jonka mukaan asunto on ihmisoikeus, jota ei tarvitse ansaita, eikä ihmisen tarvitse osoittaa kelpoisuuttaan asuakseen omassa kodissa. Käytännössä asunto en-

sin -periaatteen noudattaminen vaatii uudenlaisten asumisen ja palveluiden kehittämistä. Myös yhdenvertaisuuden näkökulmasta asumisen omassa kodissa tulisi olla kaikille sitä haluaville aito vaihtoehto. Koti on perusta omalle elämäntä-



Asunto ensin -periaatteen mukaisesti tukea tarvitsevalle ihmiselle tarjotaan yksilöllistä tukea omaan kotiin.



valle, osallistumiselle ja kiinnittymiselle ympäristöön ja yhteisöön.

Tukea tarvitsevien ihmisten asumisvaihtoehtojen monipuolistamiseksi on tehty kehitystyötä jo pitkään. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Kehitysvammaliitto ja FDUV ovat yhdessä kuntien, kuntayhtymien ja säätiöiden kanssa kehittäneet asunto- ja naapuriverkostoja. Niissä toteutuu mahdollisuus asua omassa kodissa, saada yksilöllistä tukea ja olla osa yhteisöä.

Asunto- ja naapuriverkoston tunnuspiirteitä ovat:

- ✓ Kukin verkoston jäsen asuu omassa kodissaan
- ✓ Jäsenet asuvat samalla asuinalueella
- ✓ Kukin saa yksilöllisesti räätälöityä tukea
- ✓ Vertaisverkoston toiminta, jonka mahdollistaa naapurisyys.

Asunto- ja naapuriverkoston kehittämisen esikuvana ovat brittien kehittämät vertaisten verkostot, kuten Keyring ja Neighbourhood Networks.

ARAN rahoittamassa #kotimatalla-hankkeessa tavoitteena on ollut asunto- ja naapuriverkoston alulle saattaminen Paraisilla, Raaseporissa, Kymenlaakson sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymässä, Etelä-Savon sosiaali- ja terveystieteiden kuntayhtymässä sekä

Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymässä. Mukana kehittämistyössä oli noin 30 tukea tarvitsevaa nuorta, heidän läheisiään sekä lähi- ja sosiaalityöntekijöitä. Heidän lisäksi yhteistyötä tehtiin muun muassa asuntotoimen työntekijöiden, palveluntuottajien, kaavoittajien ja vuokrataloyhtiöiden kanssa.

Hankkeen aikana verkoston toteuttaminen kunnissa ja kuntayhtymissä on haastanut mukana olleita. Kehittämistyössä esiin nousseita asioita ovat olleet muun muassa yhteistyön tiivistäminen yksityisten ja yleishyödyllisten vuokranantajien kanssa, rakentamisen rahoittamiseen ja kilpailutus- ja hankintoihin liittyvät kysymykset, sosiaali- ja lähtymisen toiminta- ja ajattelumallien avaaminen sekä tukea tarvitsevien henkilöiden voimaannuttaminen itse kertomaan tarpeistaan ja haluistaan.

Asunto- ja naapuriverkoston pitkäjänteinen kehittäminen on osa kehitysvammaisten asumisohjelmaa (KEHAS), jossa tavoitteena on kehittää uudenlaisia asumisen ja palveluiden ratkaisuja sekä vähentää laitosasumista Suomessa.

OPPAAN SISÄLTÖ

Opas jakaantuu yhdeksään lukuun. Ensimmäisessä luvussa esitellään asunto- ja naapuriverkoston taustaideologiaa ja tavoitteita sekä kerrotaan #kotimatalla-



hankkeesta. Toisessa luvussa kuvataan suomalaisen asunto- ja naapuriverkoston mallia ja kehittämistä. Kolmannessa luvussa kerrotaan mallin taustalla olevasta brittiläisestä vertaisverkostosta ja sen keskeisistä elementeistä. Neljännessä luvussa kerrotaan välineistä, joiden avulla hankkeessa mukana olleet nuoret ovat ker-
toneet asumisen ja elämisen toiveistaan ja tuen tarpeistaan.

Viidennessä luvussa on tietoa asunto-
poliittisten suunnitelmien merkityksestä ja asuntojen rakentamiseen, hankkimiseen ja peruskorjaukseen tarkoitetuista avustuksista sekä kunnan eri hallinto-

kuntien välisen yhteistyön tärkeydestä. Kuudennessa luvussa esitellään esimerkki, miten palvelut on järjestetty asunto- ja naapuriverkostossa sekä vertaillaan kustannuksia. Seitsemännessä luvussa kuvataan, miten vertaistoiminnalla voidaan vähentää yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. Toiseksi viimeisessä luvussa kerrotaan lähityöstä asunto- ja naapuriverkostossa ja siitä, mitä uusia vaatimuksia verkostossa työskentely tuo. Lopussa on yhteen-
veto verkoston kehittämisen edellytyksistä. Oppaan liitteenä on tukea tarvitsevan henkilön oma arvio tuen tarpeesta -työkir-
jan tehtäviä.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

Asunto ensin

<https://asuntoensin.fi/>

Housing First Europe

<https://housingfirsteurope.eu/guide/>

Homeless Link

<https://www.homeless.org.uk/our-work/national-projects/housing-first-england>

Keyring

<https://www.keyring.org/>

Neighbourhood Networks

<https://www.neighbourhoodnetworks.org/>

Vernerin. Kehas-ohjelman hyvät käytännöt.

<https://verneri.net/yleis/kehas-ohjelman-hyvat-kaytannot>

Pitkänen, Törmä, Huotari &

Puu-malainen. 2015. *Joustavalla tuella tavalliseen asumiseen. Ympäristöministeriön raportteja.*

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/159393/YMra_30_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

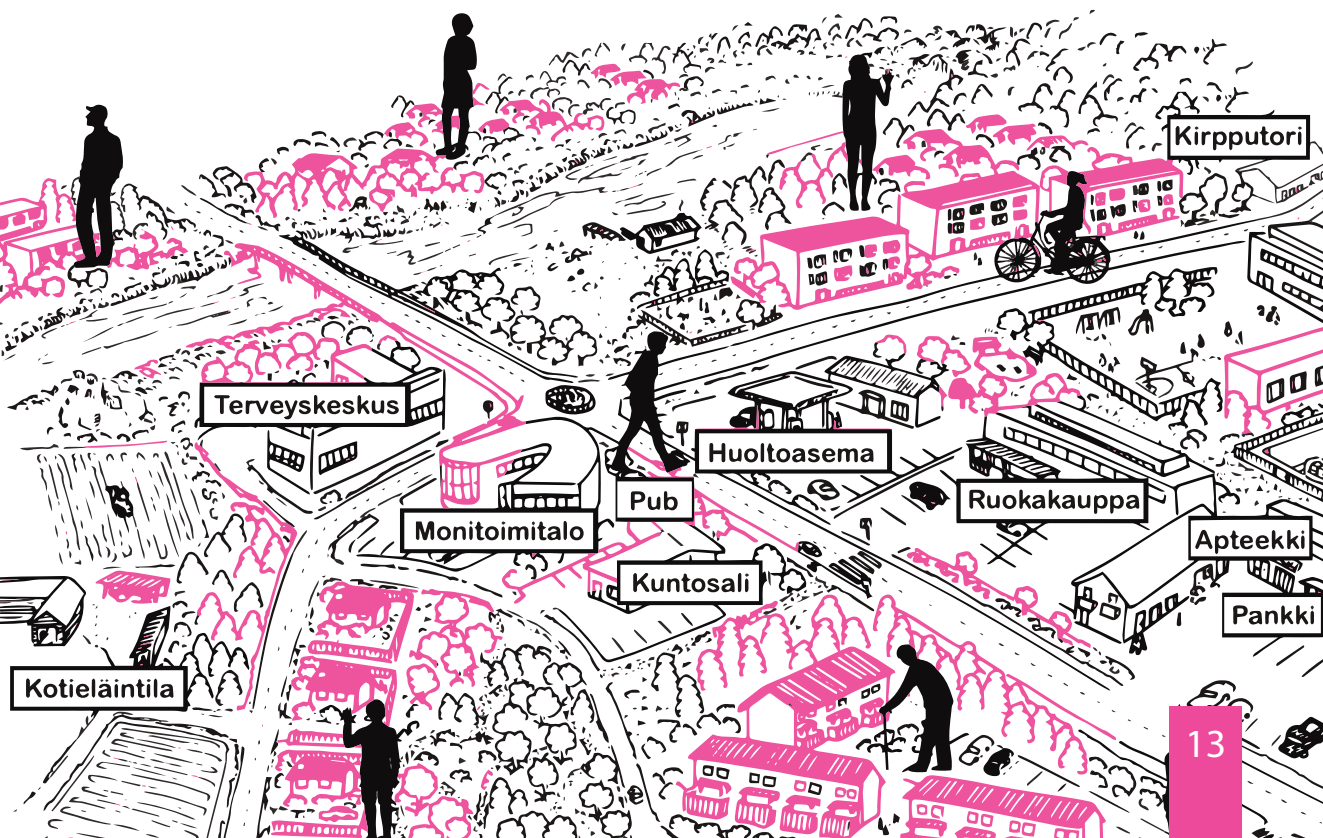
Finlex

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

ASUNTO- JA NAAPURIVERKOSTO

A sunto- ja naapuriverkosto on suomalainen hajautetun asumisen malli. Verkostomallia on kehitetty usean vuoden ajan ja sen käytännön toteutukset eri puolella Suomea ovat kes-

kenään erilaisia. Verkostomalli koostuu omasta asunnosta, asumisesta samalla asuinalueella ja yksilöllisistä palveluista sekä vertaistoiminnasta. Vertaistoiminnan mahdollistaa samalla alueella asuva hen-





kilö, joka saa korvauksen naapurityöstään. Korvaus voi olla esimerkiksi vuokrahelpotus. Suomalainen malli eroaa brittiläisestä esikuvastaan, jossa keskiössä ovat vertaisverkot.

Verkoston kehittämisen taustalla on tukea tarvitsevien ihmisten asumisen ja elämisen vaihtoehtojen vähäisyys. Edelleen monille lapsuudencodeista tai laitoksista muuttaville tukea tarvitseville henkilöille kunta tarjoaa paikkaa ryhmäkodissa siitä huolimatta, että monet ovat ilmaisseet halunsa asua samalla tavalla kuin muutkin ihmiset.

SUOMALAISEN MALLIN LUOMINEN JA TOTEUTTAMINEN

Suomessa kunnat, säätiöt ja järjestöt ovat kehittäneet asunto- ja naapuriverkostoja. ARA, Kehitysvammaliitto ja FDUV ovat kehittäneet yhdessä kuntien ja kuntayhtymien kanssa mallia mm. Arjen keskiössä- ja #kotimatalla-hankkeissa.

Suomalaisen mallin esikuvina olevat brittiläiset Keyring ja Neighbourhood Networks auttavat myös kodin löytämisessä ja ohjaavat hakemaan palveluja. Niiden pääasiallisena tavoitteena on kuitenkin yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäiseminen asukkaiden keskinäisten vertaisverkostojen avulla. Suomessa sen sijaan on ollut toistaiseksi ensisijaisena tehtävänä löytää koti muuttajille ja organisoida palvelut uudelleen. Tämän lisäksi on valittu naapuri, joka asuu samalla alueella tukea tarvitsevien henkilöiden kanssa, ja saa korvauk-

sen naapurityöstä. Brittiläismallisten vertaisverkostojen luominen on vasta alussa.

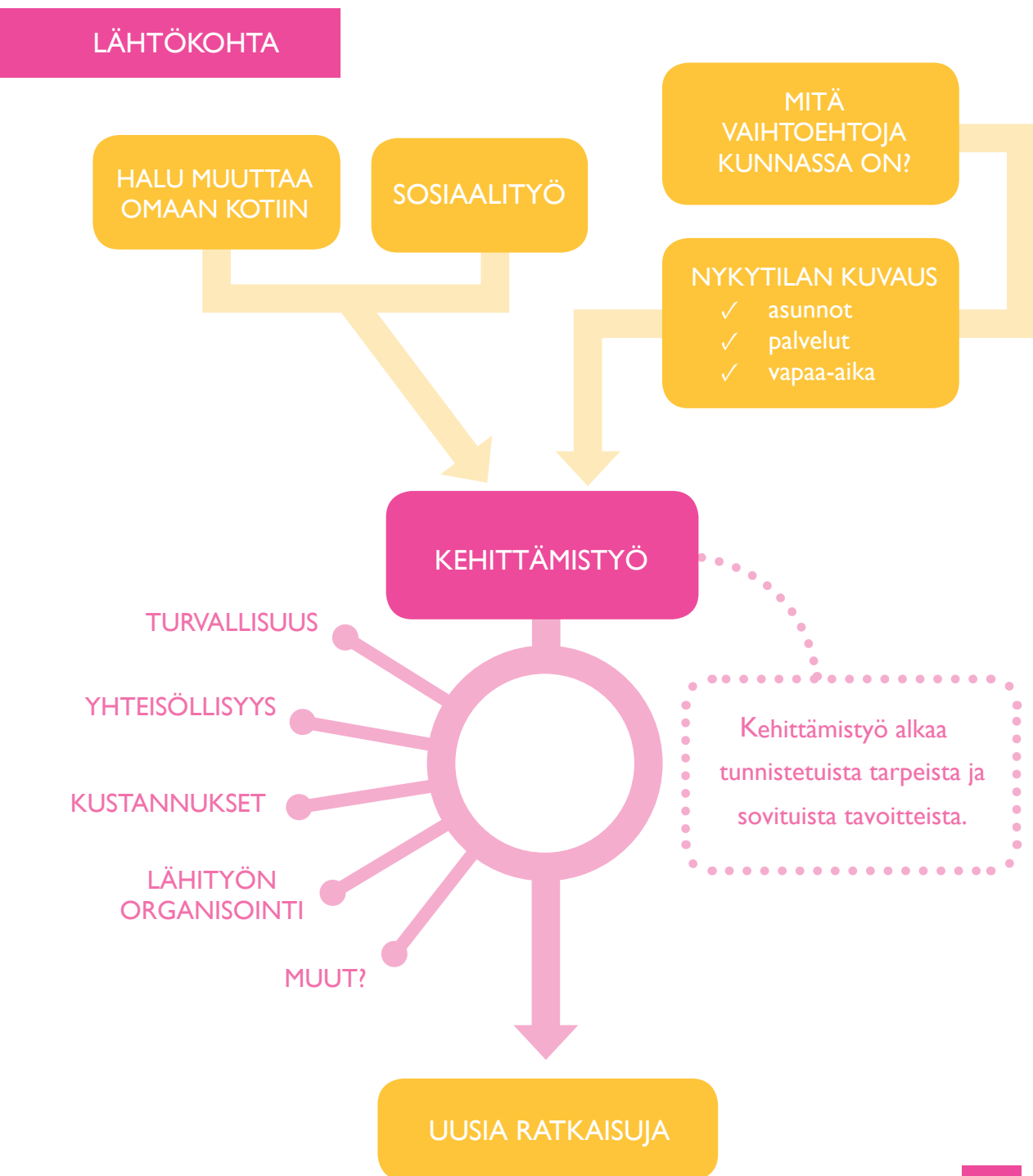
Asunto- ja naapuriverkoston kehittämistyön aloitteen voivat tehdä esimerkiksi tulevat asukkaat ja omaiset, kunnan työntekijät, järjestöt tai palveluntuottajat. Jotta asia etenee, kunnan tulee sitoutua kehittämään hajautetun asumisen mallia ja varata siihen riittävä määrä resursseja.

Vaikka verkostomallilla on tietty rakenne (oma asunto, sama asuinalue ja vertaistointi sekä yksilölliset palvelut), sen soveltaminen kullekin paikkakunnalle vaatii työtä, koska jokaisella kunnalla on omat vahvuutensa ja haasteensa. Tulevat asukkaat ja eri alojen työntekijät voivat osallistua kehittämiseen yhdessä. Verkostomaisesta asumisesta kiinnostuneille voidaan järjestää infotilaisuuksia ja heidät voidaan pyytää työpajoihin mukaan kehittämään verkostoa.

NAAPURITYÖN AVULLA VERKOSTON JÄSENET:

- ✓ tutustuvat toisiinsa
- ✓ muodostavat ryhmän
- ✓ oppivat auttamaan toinen toistaan
- ✓ jakavat tietoja ja taitoja toisilleen
- ✓ osallistuvat kunnan eri toimintoihin
- ✓ päättävät verkoston yhteisistä asioista.

ASUNTO- JA NAAPURIVERKOSTON KEHITTÄMISTYÖN MALLI





TEHTÄVÄT VERKOSTON KEHITTÄMISTYÖSSÄ JA TOTEUTUKSESSA

Kunnan sosiaalitoimen tehtävät

Sosiaalitoimen tehtävä on kartoittaa asukkaiden tuen ja palvelujen tarpeita, laatia niihin perustuvat asiakassuunnitelmat sekä järjestää tarvittavat palvelut. Tavoitteena on, että asunto- ja naapuriverkoston suunnitellut asumisratkaisut vastaavat asiakkaiden tarpeita ja ovat yksilöllisiä, joustavia ja kustannustehokkaita.

Kunnan kaavoituksen ja asuntotoimen tehtävät

Kunnan kaavoituksesta, asuntoasioista ja rakentamisesta vastaavat henkilöt tuntevat alan lainsäädännön ja käytännöt. Heidän asiantuntemustaan tarvitaan, kun suunnitellaan alueen nykyisten rakennusten käyttöä ja uutta rakentamista.

Vuokraloyhtiöiden tehtävät

Vuokraloyhtiöiden roolina on etsiä sopivia asuntoja, antaa asumisneuvontaa sekä avustaa kaikissa asunnon hankinnan vaiheissa. Myöhemmin heillä on merkittävä



rooli tukea tarvitsevien asukkaiden sitouttamisessa asuinyhteisöjen toimintaan esimerkiksi asukaskokouksiin ja -toimikuntiin.

Järjestöjen tehtävät

Järjestöjen roolina voi olla asunto- ja naapuriverkostojen kehittämistyön tukeminen, vertaisverkostojen kehittäminen tai toiminnan tarjoaminen asunto- ja naapuriverkoston jäsenille. Järjestöt voivat tukea kuntien varsinaista palvelutuotantoa.

Palvelujen tuottajien tehtävät

Palvelujen tuottajia voivat olla kunta, kuntayhtymä, yritykset, järjestöt ja säätiöt. Verkoston palvelutuotanto suunnitellaan yksilöllisesti hyödyntäen kaikkien palvelujen tuottajien osaamista. Keskeistä on kunnan sosiaalitoimen ja palvelujen tuottajien välinen säännöllinen yhteistyö.

Asumispalvelujen työntekijät tukevat asukkaita arjessa. Asunto- ja naapuriverkosto vaikuttaa monella tapaa asumispalvelujen työntekijöiden työnkuvaan. Heidän tehtävänä on myös arvioida asunto- ja naapuriverkoston suunniteltujen palvelujen ja tukimuotojen vahvuuksia ja heikkouksia sekä tulevien asukkaiden että työntekijöiden näkökulmasta. Palvelun tuottajan tehtävänä on myös etsiä naapurityöntekijä ja tukea häntä työssään.

Naapurityön tehtävät

Naapurityön tärkein tehtävä on mahdollistaa vertaisverkoston toiminta. Naapuri muun muassa auttaa jäseniä auttamaan toinen toisiaan. Hän myös auttaa jäseniä päättämään vertaisverkoston toiminnasta yhdessä ja toimimaan aktiivisina kuntalaisina.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

Hintsala, Susanna & Mietola, Reetta. 2013. *Vain me ja tavallinen kerrostalo. Yhteiskehittelyllä uusia asumisen ratkaisuja.* Asumisen rahoitus- ja kehittämisskeskuksen raportteja 6/2013.

Innokylä. *Yhteiskehittäminen ja osallistaminen.*
www.innokyla.fi/kehittaminen/etsi-ja-loйда/menetelma/yhteiskehittaminen-ja-osallistaminen

Mind. *Kokeilemalla kehittämisen malli.*
www.mindspace.fi/kokeilemalla-kehittamisen-malli

Social Care Institute for Excellence. *Co-production in social care: What it is and how to do it.*
www.scie.org.uk/publications/guides/guide51/index.asp

BRITTIILÄINEN VERTAISTEN VERKOSTO ESIKUVANA

Yli 30 vuotta sitten Isossa-Britanniassa syntyi idea vertaisten verkostosta vastauksena tukea tarvitsevien ihmisten yksinäisyyteen ja ulkopuolisuuteen. Englannissa ja Walesissa työtä alkoi tehdä organisaatio nimeltään Keyring ja kymmenen vuotta myöhemmin Skotlannissa Neighbourhood Networks. Idean verkostosta kehitti sosiaalialan visionääri Carl Poll.

Nykyisin verkostoissa on mukana ihmisiä, joilla on mm. kehitysvamma, haasteita mielenterveyden kanssa tai he ovat ikäihmisiä. Kaikki tukea tarvitsevat ihmiset ovat tervetulleita jäseniksi.

Verkoston keskeiset elementit olivat perustettaessa samat kuin nykyäänkin. Ne ovat:

- ✓ Tukea tarvitsevat asuvat omissa

kodeissaan

- ✓ Heitä tukee samalla alueella asuva henkilö
- ✓ Verkostoon kuuluu 9 henkilöä
- ✓ Verkoston jäsenet asuvat samalla asuinalueella.

VERKOSTON PERUSTAMINEN JA SIIHEN LIITTYMINEN

Uuden verkoston perustaminen yhteistyössä järjestön kanssa voi alkaa eri tahojen, kuten maakunnan tai omaisten, aloitteesta. Verkoston perustamisessa tärkeässä osassa on sosiaalityö, jonka kautta löytyy mahdollisia henkilöitä, jotka haluaisivat liittyä verkostoon. Yksittäinen ihminen voi hakea verkostoon jäseneksi sosiaalityön kautta tai ottamalla suoraan yhteyttä organisaatioon.

Verkostoon kuuluu korkeintaan yhdeksän jäsentä. Luku ei ole ehdoton, mutta tar-

koituksena on, että kaikki jäsenet oppisivat tuntemaan toisensa henkilökohtaisesti.

Verkoston tarkoituksena on olla pieni ja läheinen, jotta halutessaan jäsenet voivat jakaa myös elämäkokemuksiinsa. Sen on kuitenkin oltava riittävän kokoinen, jotta sen jäsenillä on monenlaisia taitoja ja vahvuuksia.

SAMALLA ALUEELLA ASUVA HENKILO

Naapuriverkoston keskeisenä ideana on, että eri tavalla tukea tarvitsevia ihmisiä auttaa henkilö, joka itse asuu samalla alueella. (Tässä oppaassa käytetään käsitettä alue kun puhutaan englanninkielisestä käsitteestä community.) Tarkoituksena on löytää henkilö, joka on identifioitunut alueeseen, tuntee alueen ja sen ihmisiä. Koska verkoston jäsenet asuvat samalla alueella, heidän on helppo järjestää yhteisiä tapaamisia.

Brittiläisessä mallissa on kahdenlaisia alueella asuvia henkilöitä. Toiset ovat vapaaehtoisia ja toiset osa-aikaisia palkallisia työntekijöitä. Englannissa ja Walesissa he ovat vapaaehtoisia ja heitä kutsutaan termillä Community Living Volunteer (CLV). Skotlannissa puolestaan on palkattu henkilö ja häntä kutsutaan alueella

asuvaksi työntekijäksi: Community Living Worker. Hän saa tehtävänsä tukea verkoston johtajalta, joka myös tuntee verkoston jäsenet ja toimii heidän kanssaan.

TEHTÄVÄT

Alueella asuvalla henkilöllä ei ole tarkkoja aikoja, jolloin hän on tavoitettavissa, mutta yhdessäolo tapahtuu useimmiten iltaisin ja viikonloppuisin. Hänellä on sopimus järjestön kanssa ja siinä on sovittu tuntimäärästä ja korvauksesta. Skotlannissa osa-aikainen työntekijä saa palkkaa ja muualla Isossa-Britanniassa vapaaehtoinen voi saada esimerkiksi vuokrahelpoituksen.

Työntekijän ja vapaaehtoisen tehtävänä on:

- ✓ auttaa jäseniä juttelemaan toistensa kanssa
- ✓ auttaa jäseniä jakamaan tietoja ja taitoja toinen toisilleen
- ✓ auttaa osallistumaan kunnan eri toimintoihin
- ✓ auttaa toimimaan aktiivisena kuntalaisena
- ✓ auttaa päättämään verkoston yhteisistä asioista
- ✓ auttaa tekemään tulevaisuuden suunnitelmia.

Lisäksi verkoston eri jäsenet voivat saada





tukea elämäänsä eri organisaatioilta. Apua voi saada esimerkiksi tukityöntekijöiltä ja kotisairaanhoidajilta.

JÄSENYYS JA VERTAISTUKI

Verkostoon kuuluvia henkilöitä kutsutaan jäseniksi ja heillä on erilaisia kanavia vaikuttaa organisaatioihin. Jos vapaaehtoinen tai palkattu henkilö vaihtuu, jäsenet hakevat ja valitsevat tämän tilalle uuden. Jokainen yhdeksänhenkinen verkosto kuuluu isompaan eri alueiden yhteiseen verkostoon, josta ne valitsevat myös edustajansa pääorganisaation johtokuntaan. Eri asuinalueiden verkostot järjestävät yhteisiä

tapahtumia. Verkostot ovat yhdessä esimerkiksi keränneet rahaa kodittomille.

Jäsenet tapaavat toinen toisiaan virallisessa kokouksessa kerran kuussa. Paikalla on alueen vapaaehtoinen tai osa-aikainen työntekijä. Jäsenet kertovat kuulumisia, keskustelevat ajankohtaisista asioista ja suunnittelevat tulevaa. Lisäksi he kehittävät vertaistukea ja ratkovat eteen tulleita ongelmia.

Mallin keskeisin idea on jäsenten välinen keskinäinen apu ja tuki. Tavoitteena on löytää ihmisten potentiaaliset kyvyt ja tarpeet ja saattaa niiden perusteella ihmisiä

yhteen. Koska usein ryhmässä on aktiivisempia ja passiivisempia ryhmäläisiä, heidän välilleen pitää löytää tasapaino, jotta ryhmä toimii hyvin. Jotta yhdessä toimiminen onnistuu, tulee ryhmässä olla eri tavalla taitavia ihmisiä.

ENNALTAEHKÄISY JA TERVEYS- EROJEN KAVENTUMINEN

Naapuriverkostoilla on pystytty ehkäisemään ongelmien syntyminen ja niiden

paheneminen oikea-aikaisella ja helposti saavutettavalla tuella. Verkostot ovat aidosti lisänneet ihmisten hyvinvointia ja terveyttä.

Scotland Improvement Servicen tekemän tutkimuksen mukaan toimimalla paikallisesti ja ottamalla vertaisverkostot järjestelmällisesti käyttöön voidaan parantaa ihmisten elämänlaatua ja kaventaa terveys-eroja.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

John Dalrymple, Radical Visions; ent. johtaja, Neighbourhood Networks
#kotimatalla-seminaariesitys 2.10.2018

John Dalrymple
Haastattelu 1.7.2019

Keyring
<https://www.keyring.org/what-we-do/keyring-support-networks>

Neighbourhood Networks
<https://www.neighbourhoodnetworks.org/>

Vernerri. *Aktiivisen tukemisen periaatteet.*
<https://verneri.net/yleis/aktiivisen-tukemisen-periaatteet>

Center for disability studies. *Active support.*
<https://cds.org.au/education-training/active-support-train-the-trainer-project-adhc-residential-setting/>

Improvement service
<http://www.improvementservice.org.uk/index.html>

ASUKKAAN VALINNAN VAPAUS JA VAIKUTTAMISMAHDOLLISUUDET

Muuttaminen asunto- ja naapuriverkostoon tulee perustua ihmisen omaan valintaan ja tahtoon sekä hyvään yhteistyöhön läheisten kanssa. Kaikkiin mieltä painaviin kysymyksiin pitää löytää ratkaisu, koska onnistuneen muuton tärkein tekijä on, että muuttaja ja hänen läheisensä tuntevat olonsa turvallisiksi. Isojen päätösten kohdalla tarvitaan miettimisaikaa ja ajatukset saattavat muuttua moneen kertaan.

#kotimatalla-hankkeessa nuoret olivat mukana testaamassa skotlantilaista Thinking about My Support Plan -lomakeistoa sekä suomalaisia välineitä, joiden avulla voi kertoa elämästään ja tarpeistaan. Testin perusteella huomattiin, että verkostoon muuttavan ihmisen valintoja voi tukea näillä välineillä. Näiden pohjalta voidaan kirjoittaa sosiaalityöntekijän kanssa laadittavaan asiakassuunnitelmaan ihmi-

sen oma tavoite ja näkemys elämästään.

ELÄMÄNSUUNNITTELUN VÄLINEET AUTTAVAT

Jos elämäntilanne on epäselvä ja on vaikea tunnistaa omia tarpeita, elämänsuunnittelun välineet voivat auttaa. Elämänsuunnittelun myötä kertyy tietoa ihmisen omista ajatuksista ja toiveista. Työskentely valmistaa ihmisen kertomaan omista ajatuksistaan myös muille, esimerkiksi asiakassuunnitelmaa tehtäessä.

Yksilökeskeistä elämänsuunnittelua käytetään, kun

- ✓ autetaan ihmistä miettimään, mitä hän haluaa elämältään
- ✓ ihminen pohtii, millaista elämää hän haluaa elää
- ✓ ihminen haluaa muuttaa elämänsä

suuntaa

- ✓ ihminen pohtii, millaista tukea hän tarvitsee elääkseen haluamallaan tavalla.

Suunnittelun keskeiset ideat voidaan tiivistää viiteen kohtaan:

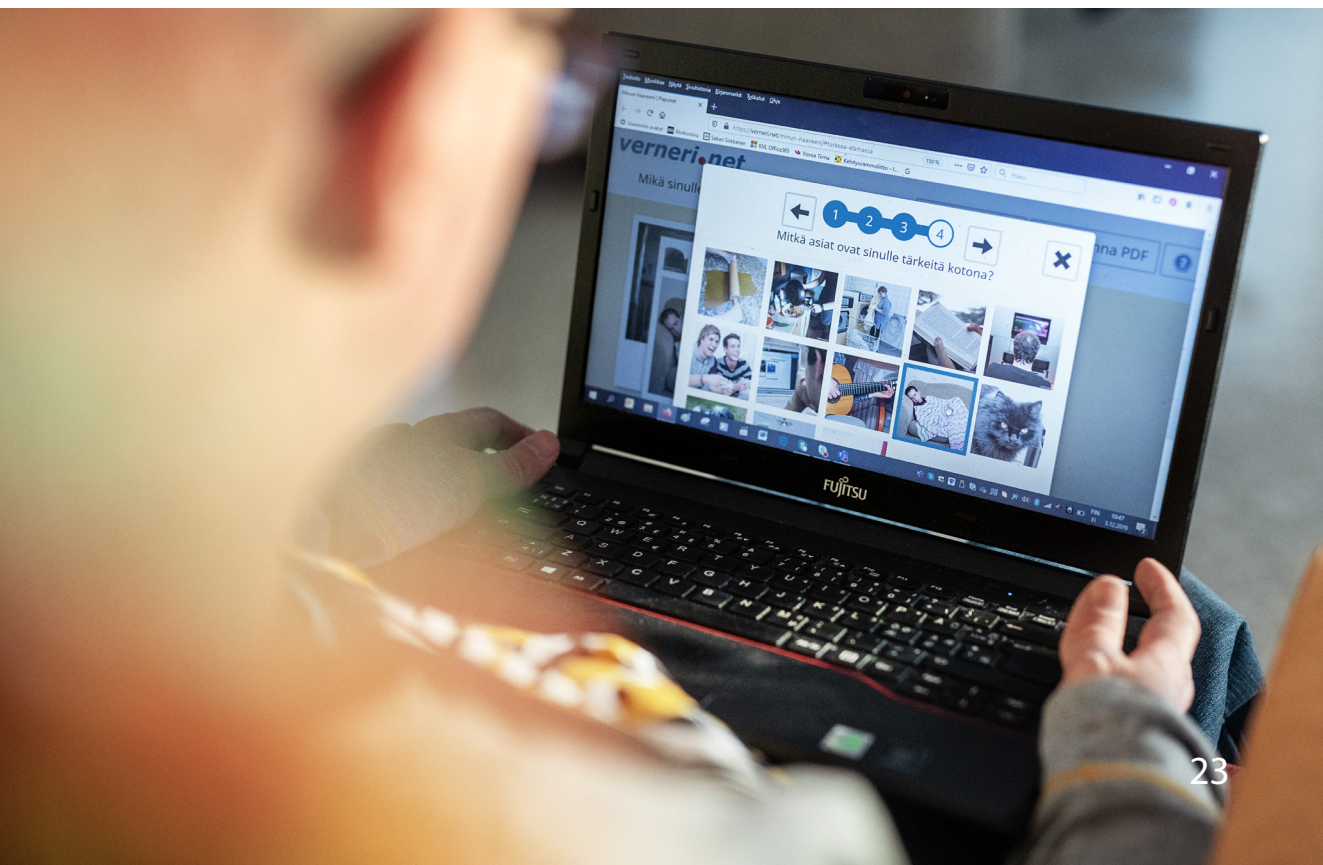
1. Suunnitelma auttaa tekemään näkyväksi ja toteuttamaan asioita, joita henkilö haluaa elämältään.
2. Suunnitelma auttaa henkilöä olemaan osa tavallista lähiyhteisöä ja auttaa lähiyhteisöä ottamaan henkilön vastaan.
3. Suunnitelma kertoo, mikä on henkilölle tärkeää nyt ja tulevaisuu-

dessä. Se kertoo ihmisen vahvuuksista ja siitä, millaista tukea hän tarvitsee.

4. Perheenjäsenet, ystävät ja läheiset ovat sekä voimavara että mukana kumppaneina.
5. Suunnittelu on jatkuvaa, osa arkea. Kaikki kuuntelevat ja ottavat opiksi, jotta asioita voidaan tarvittaessa muuttaa.

MITEN HALUAN ASUA?

Tukea tarvitsevan henkilön voi olla vaikea ymmärtää erilaisia asumisen vaihtoehtoja ja niihin liittyviä kysymyksiä. Läheisen ja työntekijän kanssa voi pohtia omia toiveita



ja tarpeita.

Asumisen näkökulmasta on tärkeää pohtia:

- ✓ Missä kunnassa haluaisit asua?
- ✓ Millaisessa ympäristössä haluaisit asua?
- ✓ Millaisessa kodissa haluaisit asua?
- ✓ Kenen kanssa haluaisit asua?
- ✓ Mitä haluaisit tehdä vapaa-ajalla?
- ✓ Mitä huoneita ja tiloja toivot kotiisi?
- ✓ Miten haluaisit sisustaa kotisi?

TUKISUUNNITELMAAN OMA ARVIO TARPEISTA

Tukisuunnitelmien tavoitteena on kuulla henkilön oma arvio tuen tarpeestaan. Vaikuttavien palveluiden ja tuen aikaansaamiseksi on hyvä ymmärtää tukea tarvitsevaa mahdollisimman hyvin ja auttaa häntä määrittelemään tarpeensa tarkasti.

Tuen arviossa arkisuoriutuminen on tärkeässä roolissa terveyden ja turvallisuuden ohella. Mutta varsinkin yksin asuessa huoli syrjäytymisestä ja yksinäisyydestä kasvaa. Siksi sosiaalisten suhteiden ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien selvittäminen on tärkeää.

Tuen suunnittelussa on tärkeää pohtia:

- ✓ Mitkä asiat ovat sinulle tärkeitä? Toiveet, unelmat, innostuminen, tärkeät ihmiset, paikat jne.

- ✓ Mitä haluat saavuttaa tai muuttaa? Asiat, joihin haluat muutosta ja asiat joiden haluat säilyvän.
- ✓ Miten haluat, että sinua tuetaan? Missä, milloin ja miten haluat, että sinua tuetaan?
- ✓ Miten haluat käyttää rahasi / budjettisi? Miten raha-asiasi hoidetaan?
- ✓ Miten päätösvalta elämästäsi säilyy sinulla? Miten teet päätöksiä ja mitä tukea tarvitset siihen?

Oppaan lopussa on liitteenä työkirjan tehtäviä tuen suunnitteluun.

PÄÄTÖKSEN TUKEMINEN

Monet henkilöt tarvitsevat tukea tehdäksään asumisen ja elämisen päätöksiä. Päätöksen tukemisella tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilölle kerrotaan asian taustat ja päätösvaihtoehtojen seuraukset. Lopuksi henkilölle annetaan riittävästi aikaa tehdä päätös.

Osallistuminen päätöksentekoon edellyttää, että henkilö saa tietoa eri palveluista, niiden sisällöstä ja tavoitteista itselleen ymmärrettävällä tavalla esim. selkokielellä, kuvakommunikaatiolla tai tulkkipalvelun avulla.

Kun henkilö kuulee eri vaihtoehtoista, samalla hän saa tietoa valintojen seurauksista ja mahdollisista riskeistä. Tukenaan päätöksenteossa hän voi käyttää läheisiään tai tukihenkilöä.

Ihmisen kyky tehdä päätöksiä riippuu tilanteesta ja kulloinkin päätettävästä asiasta. Joistakin asioista päättäminen voi olla helppoa, vaikka toisista asioista päättämi-

nen ei onnistuisi lainkaan tai olisi erittäin vaikeaa. Päätöksentekokyky voi myös vaihdella ja muuttua ajan myötä.

PÄÄTÖKSEN TUKEMISEN VAIHEET



LÄHTEET JA LISÄTIETOA

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö sr ja Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.

Näin minä haluan asua -lomake.

https://www.kvps.fi/images/tiedostot/Nain_haluan_asua.pdf

Vernerri. *Minun suunnitelmani -vihko.*

https://verneri.net/yleis/sites/default/files/dokumentit/pdf/kvps_minun_suunnitelmani_web.pdf

Savas. *Tuettu päätöksenteko -opas.*

https://storage.googleapis.com/tukiliitto-production/2017/10/savas_tuepaopas_20145.pdf

In Control Scotland. *Support planning -työkirja.*

<https://in-controlscotland.org/wp-content/uploads/2015/09/iCS-Support-Planning-Workbook-Final-A4-g-WEB.pdf>

ASUNTOJEN HANKKIMINEN

Asunto- ja naapuriverkoston tärkeä elementti on, että jokaisella henkilöllä on oma asunnon tunnusmerkit täyttävä asunto. Asunnon yhteydessä voi olla tiloja, jotka ovat yhteiskäytössä naapureiden kanssa. Samalla asuinalueella asuvat muodostavat verkoston ja kullakin verkoston jäsenellä on yksilöllisesti räätälöidyt palvelut.

#kotimatkalla-hankkeessa mukana olleiden kuntien ja sote-kuntayhtymien mahdollisuus aloittaa asunto- ja naapuriverkoston kehittäminen ja toteuttaminen vaihteli. Onnistuminen vaatii sitoutumista kunnan ja sote-kuntayhtymän tasolla hajautettujen asumisratkaisujen ajattelu- ja toimintamalleihin.

Kunnissa voi olla esimerkiksi määriteltynä kriteerejä, kenellä on mahdollisuus asua omassa kodissa. Palvelujen saami-

nen omaan kotiin on vielä monin paikoin mahdollista vain henkilöille, jotka pärjäävät arkielämässä melko pienellä tuella. Omassa kodissa asuvien määrä on kuitenkin kasvamaan päin ja samalla palveluita on kehitetty vastaamaan myös enemmän apua tarvitsevien tarpeita.

KUNTIEN ASUNTOPOLIITTISET STRATEGIAT

Hankkeen aikana huomattiin, että on tarvetta parantaa kuntapäätäjien ja ammattilaisten tietoisuutta uudenlaisista mahdollisuuksista vastata tukea tarvitsevien ihmisten asumisen tarpeisiin. Esimerkiksi kunnan asuntopoliittisiin ohjelmiin tarvitaan suunnitelma ja strategia, miten hajautettua asumista pyritään lisäämään.

#kotimatkalla-hankkeessa Raaseporin kunta käynnisti asuntopoliittisen ohjel-

YHTEISTYÖ ERI TAHOJEN KANSSA

Asunto- ja naapuriverkostojen kehittämiseen tarvitaan monenlaista tietoa ja osaamista. Tavoitteena on luoda uudenlaista kumppanuutta tulevien asukkaiden, kunnan eri hallintokuntien, vuokrataloyhtiöiden, vapaaehtoisjärjestöjen ja palveluja tuottavien organisaatioiden välille.

Kehittämiseen tarvitaan:

- ✓ tulevat asukkaat ja heidän läheisensä
- ✓ kunnan sosiaali- ja terveystoimi
- ✓ kunnan kaavoitus ja asuntotoimi
- ✓ vuokrataloyhtiöt
- ✓ asumispalveluita tuottavat organisaatiot
- ✓ nuorisotoimi, opetustoimi ja kulttuuritoimi
- ✓ järjestöt ja säätiöt.

Asunto- ja naapuriverkostojen toimeenpano edellyttää uudenlaista kumppanuutta kunnan eri hallintokuntien ja asuntoverkoston tulevien asukkaiden välille. On mahdollista perustaa hallintokuntien yhteinen työryhmä, johon kutsutaan myös asukkaiden edustajia.

ARAn rahoittamassa ja Kehitysvammaliiton ja ARAn toteuttamassa Arjen keskiössä -hankkeessa (2012-2014) kehitettiin Paras naapuri -toimintatapa. Työryhmiin osallistui kunnan asuntotoimen, kaavoituksen, sosiaalipalvelujen ja vuokrataloyhtiöiden työntekijöitä sekä

ASUNNON TUNNUSMERKIT

Keittiö tai keittonurkkaus, makuuhuone tai makuualkovi, olohuone tai oleskelutila, joka mahdollistaa vieraiden kutsumisen, eteinen, tavaroiden säilytystilat, kylpyhuone, henkilökohtainen uloskäynti, postiluukku- tai laatikko, ovikello, sauna tai saunankäyttömahdollisuus, pyykinpesumahdollisuus asunnossa, talossa tai lähikorttelissa ja parveke, terassi, piha tai muu mahdollisuus ulkoiluun.

asukkaiden edustajia.

#kotimatalla-hankkeessa Paraisten kunnan yhteinen työryhmä lisäsi tietoisuutta kaavoituksen, asunto- ja sosiaalitoimen tavoitteista sekä tulevien asukkaiden tarpeista. Se mahdollisti myös yhteisen tulevaisuuden suunnitelman laatimisen erityisryhmien asumiselle.

ARA JA STEA TUKEVAT AVUSTUKSILLA ASUMISTA

ARA tukee investointiavustuksilla erityisryhmien asumista. Avustuksilla rakennetaan, perusparannetaan ja hankitaan näille ryhmille tarkoitettuja asuntoja. Avustusta voidaan myöntää 10–50 prosenttia hyväk-



KEINOJA TAVALLISEN ASUMISEN EDISTÄMISEEN:

- ✓ Osoitetaan uusista rakennettavista ARA-vuokrataloista asuntoja erityisryhmien käyttöön
- ✓ Peruskorjataan vanhaa asuntokantaa erityisryhmien asumiseen soveltuvaksi
- ✓ Hyödynnetään olemassa olevaa asuntokantaa hankkimalla ARA-tuella asuntoja
- ✓ Suositetaan hajautettua asumista ja asunto- ja naapuriverkostoja
- ✓ Tuetaan alueella/kortteleissa sijaitsevien tukipisteiden/yhteistilojen rahoittamista



sytyistä rakentamis- tai peruskorjauskustannuksista. Avustusta voivat saada kunnat ja muut julkisyhteisöt sekä ARAn nimeämät yleishyödylliset yhteisöt. Lisäksi asunnoille myönnetään vastaavanlainen korkotukilaina ja valtion täytetakausta kuin muillekin valtion tukemille vuokra-asunnoille.

ARAn rahoituksen saaminen edellyttää, että poikkeustapauksia lukuun ottamatta erityisryhmien asuntojen omistaja- ja vuokraajataho on eri kuin asumisen palvelujen tuottaja. Asuinhuoneistossa on oltava toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiset tilat lepoa, oleskelua ja vapaa-ajan

viettoa, ruokailua ja ruoanvalmistusta, hygienian hoitoa sekä asumiseen liittyvää välttämätöntä huoltoa ja säilytystä varten. Tämä tarkoittaa sitä, että jokaisessa asunnossa on kylpyhuone ja myös keittiövarustus, ellei erillistä keittiötä ole.

ARAn lisäksi Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA avustaa järjestöjä asuntojen hankinnassa kohderyhmälleen. STEA myöntää järjestöille investointiavustuksia yksittäisten asuntojen hankintaan kehitysvammaisten henkilöiden itsenäisen asumisen tukemiseksi.

ASUMISEN VAIHTOEHDOT

Asunto voi olla vuokra-asunto, asumisoikeusasunto, osaomistusasunto tai omistus-asunto.

Vuokra-asuminen

Vuokra-asunnoista noin puolet on rahoitettu valtion arava- tai korkotukilainalla. Loput ovat vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja.

Arava- ja korkotukiasuntoja tuottavat ja omistavat pääasiassa kunnat sekä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARAn yleishyödyllisiksi nimeämät yhteisöt.

Asukasvalinnat tehdään kolmen periaatteen mukaisesti:

- ✓ Hakijalla on todellinen asunnon tarve
- ✓ Hakijalla ei ole riittävästi varallisuutta vastaavan asunnon hankkimiseen
- ✓ Näiden lisäksi asukasvalintaan vaikuttavat hakijan kuukausitulot.

Kerran vuodessa järjestettävässä asukaskokouksessa valitaan asukkaiden edustajat vuokratotaloyhtiön hallitukseen sekä asukastoimikunta tai luottamusmies hoitamaan yhteisiä asioita. Vuokra-asuntoja koskee laki asuinhuoneiston vuokrauksesta, jossa on säännöksiä muun muassa vuokrasopimuksesta, vuokran määrästä sekä vuokrasopimuksen irtisa-

nomisesta ja purkamisesta. Vapaarahoitteisia vuokra-asuntoja omistavat mm. asuntosijoitusyhtiöt, vakuutusyhtiöt ja seurakunnat.

Asumisoikeusasuminen

Asumisoikeus on vaihtoehto asunnon vuokraamiselle ja omistamiselle. Kunnan asuntotoimistosta voi hakea asumisoikeusjärjestysnumeron, jonka perusteella tarjotaan hakijalle asuntoja. Asumisoikeusasuntoon pääsee tehtyään asumisoikeus-sopimuksen ja maksettuaan asumisoikeusmaksuna osan asunnon hankintahinnasta. Sen jälkeen maksetaan asumisen aikana käyttövastiketta. Asumisoikeusasuntoja on tarjolla suurimmissa kaupungeissa ja kunnissa. Valtion tuella tuotettuja asumisoikeusasuntoja omistavat yleishyödylliset yhteisöt.

Osaomistusasuminen

Asunnon voi hankkia siten, että omistaa asunnosta vain tietyn osuuden. Asukas maksaa aluksi vain osan asunnon hankintahinnasta ja omistaa vastaavan suuruisen osuuden asunnosta. Rakennuttaja omistaa aluksi enemmistöosuuden, ja asukas asuu asunnossa ensin vuokralla. Vuokrakauden päätyttyä asunnon voi lunastaa kokonaan omaksi.

Asumistuki helpottaa asumismenoissa

Asumistukea voi saada Suomessa sijaitsevan vakinaisen vuokra-asunnon, asumis-

oikeusasunnon, osaomistusasunnon tai omistusasunnon asumismenoihin. Asumistukea haetaan Kelalta. Yleinen asumistuki korvaa 80 % hyväksyttävien asumismenojen ja perusomavastuun erotuksesta, kuitenkin enintään enimmäisasumismenojen verran. Hyväksyttävät asumismenot riippuvat siitä, millaisessa asunnossa tai talossa henkilö asuu.

Yleinen asumistuki on tarkoitettu helpottamaan pienituloisten ruokakuntien asumismenoissa. Eläkkeensaajien asumistukea maksetaan eläkkeensaajalle, joka asuu yksin tai puolison kanssa. Suurin osa kehitysvammaisista henkilöistä saa eläkkeensaajan asumistukea.

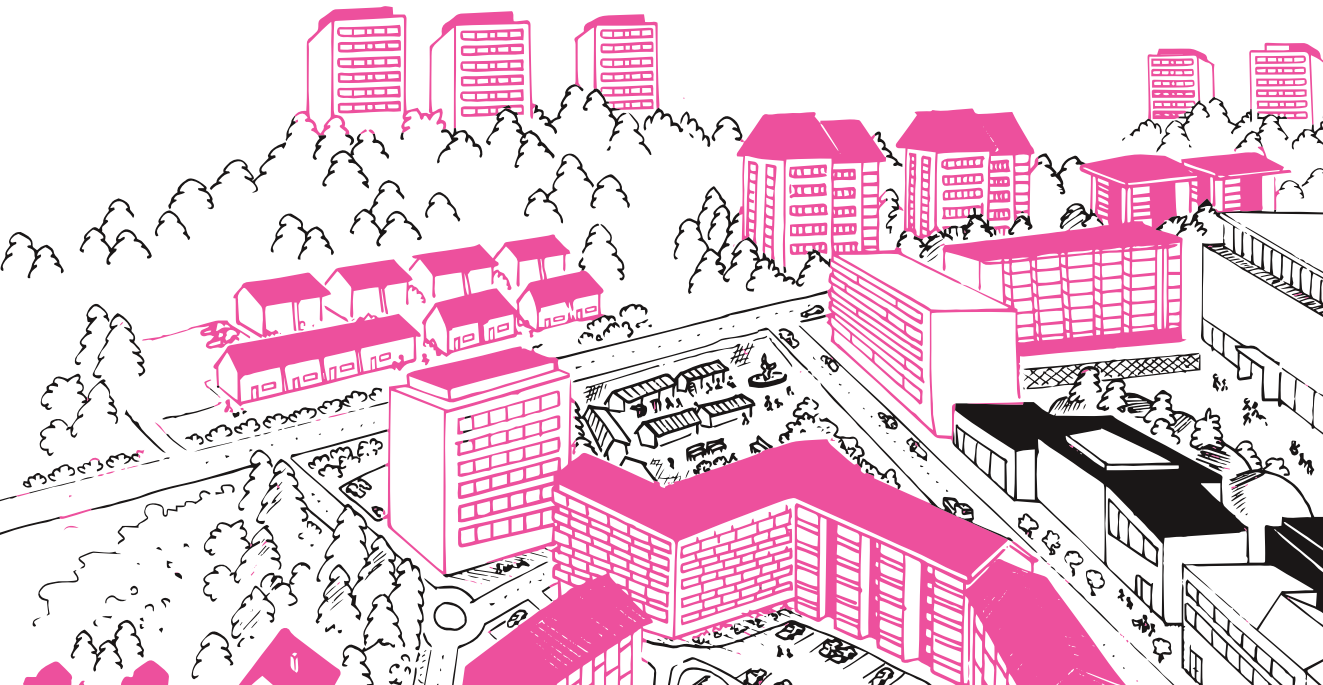
Asunnon hankinta asukkaan näkökulmasta

Asunnon hankinnan lähtökohtana on

henkilön oma toive asua omassa kodissa. Ensimmäinen tehtävä on ottaa yhteyttä kunnan vammaispalvelujen sosiaalityöntekijään tai palveluohjaajaan. Vammaispalvelujen sosiaalityössä ei lähtökohtaisesti hankita asuntoja, mutta siellä autetaan asunnon hankintaprosessin alkuun. Asian voi laittaa vireille henkilö itse tai hänen läheisensä. Tarvittaessa lähtötyöntekijä voi auttaa asunnon hakemisessa.

Tämän jälkeen henkilö ja sosiaalityöntekijä tapaavat ja keskustelevat tarvittavista asumispalveluista. Henkilön toiveet ja tarpeet asunnon hankintaan ja asumisessa tarvittavaan apuun ja tukeen kirjataan asiakassuunnitelmaan. Asiakassuunnitelman laatimisesta on säädetty sosiaalihuoltolaissa. Myönnettävistä palveluista tehdään aina kirjallinen päätös.

Tässä vaiheessa on tärkeää tutustua eri



asuntovaihtoehtoihin ja selvittää, minkälaisia asuntoja on tarjolla kunnassa.

Vuokra-asuntoja tarjoavat:

- ✓ kunnat
- ✓ yleishyödylliset yhteisöt esim. Asumispalvelusäätiö ASPA,

Kehitysvammaisten Palvelusäätiö, Autismisäätiö, Savas-säätiö, Y-säätiö, Setlementtiasunnot

- ✓ seurakunnat
- ✓ yksityiset vuokranantajat.

Tietoa vapaana olevista asunnoista löytyy yleishyödyllisten yhteisöjen kotisivuilta.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

STEA

<https://www.stea.fi/>

ARA. *Rakennuttamis- ja suunnitteluopas.*

[https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Rakennuttamis_ja_suunnitteluopas\(40242\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Rakennuttamis_ja_suunnitteluopas(40242))

ARA. *Erityisryhmien investointiavustus.*

https://www.ara.fi/fi-FI/Lainat_ja_avustukset/Erityisryhmien_investointiavustus. (7.12.2019)

THL. *Vammaispalvelujen käsikirja.*

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/asuminen>

Pitkänen, Huotari & Törmä. 2018.

Lisää asumisvaihtoehtoja ja valinnanvapautta. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160646/YMrä_12_18_Yhdenvertaisuus_WEB.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Vernerin Asumisen tekoja.

<https://verneri.net/asumisen-tekoja/>

Finlex. *Sosiaalihuoltolaki.*

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alk-up/2014/20141301#Pidp446810816>

Ympäristö.

<https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Vuokraasuminen>

<https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Asumisoikeusasuminen>

<https://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asuminen/Osaomistusasuminen>

Kela. *Asumisen tuet*

<https://www.kela.fi/elakkeensaajan-asumistuki>

<https://www.kela.fi/asumisen-tuet-maara-ja-maksaminen>

PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN ASUMISEN JA ELÄMISEN TUEKSI

Asunto- ja naapuriverkoston liittynyt henkilö voi tarvita erilaisia palveluita asumisen ja elämisen tueksi. Jos tavanomaiset palvelut eivät ole riittäviä, voidaan tarvita ns. erityispalveluita. Näitä palveluja kunta voi tuottaa omana toimintana, kuntayhtymän avulla, ostopalveluna, palvelusetelin avulla, erilaisina avustuksina tai muina tukimuotoina.

Asunto- ja naapuriverkostossa asuvien kotona voi käydä lähityöntekijä, joka tapaa arjessaan tukea tarvitsevan ihmisen sovitustiina aikoina. Työntekijä tukee asukasta hänen tarpeidensa mukaan esimerkiksi sosiaalisten suhteiden luomisessa ja ylläpitämisessä, päivittäisissä toiminnoissa, työelämään tai opintoihin osallistumisessa sekä raha-asioissa ja vapaa-ajantoiminnoissa. Tukea voi tuottaa samalle henkilölle esim. arkisin kunta ja viikonloppui-

sin yksityinen palveluntuottaja.

ESIMERKKINÄ TUPA-PALVELUT

#kotimatkalla-hankkeessa mukana ollut Savas-Säätiö tuottaa mikkeliäläisille tukea tarvitseville ns. Tupa-palveluja. Tupa-palveluun kuuluvat tukikäynnit ja tukikeskustelut puhelimesta. Näiden lisäksi on klubitupatoimintaa. Klubituvalle voi kokoontua viettämään vapaa-aikaa. Siellä on myös vähintään kerran viikossa järjestettyä ohjelmaa. Klubituvalla voi tavata ohjaajia ja siellä voi aterioida iltaisin ja viikonloppuisin.

Toiminta alkoi vuonna 2015, kun viisi henkilöä muutti ryhmäkodista omiin asuntoihin ja heitä tukemaan palkattiin kaksi työntekijää. Alussa he saivat apua arkeen lähes samalla tavalla kuin ryhmäkodissakin. Suurin ero oli siinä, ettei enää

ollut yhteisiä tiloja.

Asukkaiden todellinen tuen tarve alkoi selvitä, kun he asuivat yksin. Sen myötä henkilöstön työvuorot alkoivat hahmottua ja Tupa-palveluissa määriteltiin ns. tuki-luokat, joiden mukaan asukkaille annettava tuki kuvattiin ja mitoitettiin. Tukea voi saada monta kertaa päivässä tai vain harvakseltaan.

Nykyisin Tupa-palvelut tukevat 15 asukasta, joista yhdeksän asuu omissa asunnoissaan, kaksi puolison kanssa ja kaksi kimppekämpässä. Asunnot sijaitsevat Mikkelissä Rouhialan ja Rokkalan asuinalueella. Asunnot sijaitsevat 5-6 kilometrin

päässä toisistaan.

Tukiasumisen resurssi on noin 2,5 työntekijää. Tupa-palveluilla on käytössään Savak-sen omistama henkilöauto ja polkupyörä.

RÄÄTÄLÖITY TUKI

Essote eli Etelä-Savon sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymä tekee tiivistä yhteistyötä palveluntuottajien kanssa. Essote on järjestänyt yhteistyössä Savas-Säätiön kanssa lisätukea henkilöille, joiden asuminen olisi muutoin vaarantunut omassa kodissa.

Lisätuki voi olla esimerkiksi tukihenkilö,



joka auttaa asukasta selviämään sosiaalisissa tilanteissa ja jonka avulla hän pystyy jatkamaan asumista omassa kodissaan.

KUSTANNUSTEN ARVIOINTI

Asunto- ja naapuriverkostossa kustannukset muodostuvat asumisen tueksi tarvittavista palveluista. Esimerkiksi tuetun asumisen kustannukset Careassa (nykyisin osa Kymsotea) ovat vuoden 2019 laskelmien mukaan alhaisempia kuin palveluasumisessa tai tehostetussa palveluasumisessa.

Tuettu asuminen maksaa palvelun järjestämisvastuussa olevalle kunnalle 43 euroa

vuorokaudessa kun tukikäyntejä on kerran päivässä tai 67 euroa vuorokaudessa, kun käyntejä on useamman kerran päivässä. Jos asukas on tähän asti asunut palveluasumisessa, niin hinta on ollut 89-110 euroa vuorokaudessa. Tehostetussa palveluasumisessa hinta on ollut 122-294 euroa vuorokaudessa.

Jos asukas on asunut palveluasumisessa tai tehostetussa palveluasumisessa, niin hän on maksanut elintarvikkeista 14,35 euroa päivässä, mikä tuetussa asumisessa jää hänen omaan käyttöön. Ryhmämuotoisessa asumisessa on peritty myös ylläpitomaksu 25 euroa kuukaudessa.

ESIMERKKI ASUMISEN PALVELUIDEN KUSTANNUKSISTA



LÄHTEET JA LISÄTIETOA

THL. *Palvelujen järjestäminen.*

<https://thl.fi/fi/web/sote-uudistus/palvelujen-jarjestaminen>

Savas

<http://www.savas.fi/>

YKSINÄISYYDEN JA SYRJÄYTYMISEN VÄHENTÄMINEN VERTAISTOIMINNALLA

Suomessa on runsaasti erilaisia vertaisuuteen perustuvia ryhmiä. Niissä samankaltaiset kokemukset tai elämäntilanne yhdistävät ihmisiä. Monissa asumispalveluissa on myös paljon toimintaa, jossa vertaisuudella on merkittävä rooli.

VERTAISUUS ON KÄYTTÄMÄTÖN VOIMAVARA

Asunto- ja naapuriverkoston keskeisin idea on yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisy vertaistoiminnalla. Vertaistoimintaa tukee naapuri, joka saa korvauksena työstään esimerkiksi vuokrahelpotuksen. Vertaistoiminta on tarkoitettu niille henkilöille, joilla on halu sekä tarve itse auttaa toisia ja saada apua. Usein vertaistuki täydentää julkisia palveluja. Esimerkiksi Mikkelissä kokoonnutaan kerran viikossa kaverin luo ja keskustellaan tulevan viikon

tapahtumista ja suunnitellaan tulevaa. Keskustelukerhon nimi on Viikon vinkit.

#kotimatalla-hankkeen aikana tutkimme ihmisten sosiaalisia verkostoja ja mahdollisuuksia liittyä toisten seuraan. Selvitimme Mikkelissä, kuinka paljon ihmiset jo tällä hetkellä auttavat läheisiään. Hämmästyimme siitä, miten paljon esimerkiksi kehitysvammaiset ihmiset auttavat toisia ihmisiä. Avun kohteena oli kuitenkin harvoin naapurissa asunut vertainen, vaan useimmiten autettiin sukulaisia. Vaikutti siltä, että auttaminen on tärkeää niin autettavalle että auttajalle.

NAAPURITYÖ MIKKELISSÄ

Eri puolella Suomea kunnat ja järjestöt ovat tarjonneet vapaaehtoisille mahdollisuuden saada korvausta asumiskuluista, kun he toimivat tukea tarvitsevien ihmisten

KESKINÄISEN AVUN ERI MUOTOJA



sosiaalisina isännöitsijöinä, lähinaapureina tai tekevät naapurityötä. Näitä kokeiluja on ollut ainakin Lahdessa, Helsingissä, Lappeenrannassa, Mikkelissä ja Tampereella.

#kotimatalla-hankkeessa mukana ollut Savas-Säätiö r.p. etsi lehti-ilmoituksella ja TE-palveluiden verkkosivujen kautta Savisillan alueelle Mikkelin naapuria. Etsintä tuotti tulosta ja löytyi nuori perheenisä,

joka asuu Savisillassa. Välillä myös hänen vaimonsa, poikansa ja koiransa ovat mukana, kun hän tapaa naapurissa asuvia kehitysvammaisia ihmisiä.

Naapurilla on sopimus Savaksen kanssa. Hän toimii viisi tuntia viikossa apuna ja saa korvaukseksi 50 prosentin alennuksen vuokrastaan. Savisillassa asuu 15-20 ihmistä, jotka kuuluvat naapurityön piiriin.

Kukin heistä ilmoittautui itse mukaan toimintaan ja antoi yhteystietonsa naapurille. Naapuri tapaa noin viittä henkilöä viikossa.

Savaksen mukaan naapurityö ei ole ammatillista toimintaa. Näin ollen naapurilla ei ole kirjaamisvelvoitetta eikä hänen toimintaansa valvota. Hän saa tukea Savaksen palveluyksiköiden johtajalta, joka myös vastaa toiminnasta. Jos naapurille herää huoli toisesta naapurista, hän kertoo siitä eteenpäin työntekijöille.

Naapuri viettää aikaa, juo kahvia, pelaa ja katsoo televisiota yhdessä toisten naapureiden kanssa. Hän myös etsii yhteisiä kiinnostuksen kohteita, jotta ih-

miset tuntisivat olonsa mahdollisimman mukavaksi yhdessä ollessaan.

Haastattelujen perusteella mikkeliäiset kehitysvammaiset arvostavat naapurityötä, koska se vähentää yksinäisyyttä. He toivovat, että naapureita olisi enemmän. Toisten mielestä erityisen tärkeää on saada kylään myös naapurin lapsi ja koira. ”Lapsista tulee niin hyvä mieli”, kertoo eräs vanhempi naishenkilö.

Naapurityö maksaa 15-20 euroa kuukaudessa asukasta kohden. Toimintaan osallistuvilta ei peritä maksua tällä hetkellä, vaan palveluntuottaja maksaa kustannukset.





MYLLYKOSKEN ALUEEN NAAPURITYÖN KEHITTÄMISEN SUUNNITELMA

Kymenlaakson sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymässä alueellinen kehittämis työ on täsmentynyt ja uudenlaista naapuriverkoston mallia on lähdetty kehittämään. Kouvolassa Myllykosken alueella asuu kehitysvammaisia ihmisiä palveluasunnoissa ja omissa kodeissaan. Tämän lisäksi alueella asuu mielenterveyskuntoutujia omissa kodeissaan. Kymsote tarjoaa kokoontumispaikan verkoston toiminnalle.

Kymsote etsii naapurityöhön järjestöä,

joka sitoutuu toimimaan yhdessä alueella asuvien tukea tarvitsevien ihmisten kanssa. Järjestö saa vastikkeeksi toimitilan. Tavoitteena on vähentää ihmisten kokemaa yksinäisyyttä ja syrjäytymistä.

KOKOONTUMISPAIKKOJEN MERKITYS

Mikkelin Savisillassa asuvat kehitysvammaiset ihmiset ovat tunteneet toisensa jo varsin pitkän ajan, ja näin ollen heistä on muodostunut porukka. Alueella on tapaamispaikka, jossa voi käydä esimerkiksi syömässä ja kokoontua. Ihmiset asuvat muutaman kilometrin säteellä toisistaan. Alueella on myös asumisyksikkö, jossa on

henkilökuntaa ympäri vuorokauden.

Lahdessa on panostettu yhteistilojen hankkimiseen ja sen kautta yhteisön luomiseen. Moisku toimii Lahden keskustassa ja sen toiminnassa on mukana taustatyöntekijä. Naapuri-hankkeen myötä Lahteen perustettiin toinen kokoontumistila Olkkari, jota koulutetut tukiasukkaat itse pyörittävät ja toimivat vertaisohjaajina. Olkkari

on auki lähes joka päivä ja vertaisohjaajilla on käytössään kaupan ostokortti, jolla he hankkivat kahvitarvikkeita iltoihin. Jos illoissa syntyy ongelmia, he voivat ottaa yhteyttä läheiseen asumisyksikköön. Olkkarissa käy noin 15-20 henkilöä illassa.

Vertaisohjaajatoiminta on tuonut lisää itsevarmuutta vertaisina toimiville ihmisille.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

Keyring

<https://www.keyring.org/what-we-do/keyring-support-networks>

Neighbourhood Networks

<https://www.neighbourhoodnetworks.org/>

Rich Watts. *Personalisation Forum Group: support buddies.*

<https://www.slideshare.net/richwatts/personalisation-forum-group-support-buddies>

ASUMISEN OHJAAJIEN TYÖNKUVAN MUUTOS

A sunto- ja naapuriverkostoissa apua ja tukea kotiin antavat lähityöntekijät. Heidän päätyönään on huolehtia, että arki sujuu ja asiat tulevat hoidetuksi. Joissakin paikoissa on tapana pitää niin sanottuja kotipäiviä, jolloin asioita hoidetaan yhdessä.

Asuminen tavallisessa ympäristössä haastaa työnteon sisältöjä ja voi nostaa esiin uusia haasteita, kuten uhan syrjäytymisestä.

OSALLISTUMISEN, ONNISTUMISEN JA OMIEN VALINTOJEN TUKEMINEN

Toisinaan lähityöntekijöiden työkuva nähdään kapeasti pelkkänä kotiaskareiden hoitamisena yhdessä asukkaan kanssa, jolloin tärkeää on asukkaan itsenäinen suoriutuminen. Sen rinnalle nousee pyrkimys

tukea henkilön osallistumista, onnistumisia ja omia valintoja. Ne tukevat ihmisen hyvinvointia.

OSALLISTUMISEN TUKEMINEN

Sosiaalinen osallisuus edistää hyvinvointia, koska se tuo mielekkyyttä elämään. Sen on todettu parantavan terveyttä ja lisäävän elämänlaatua. Ihmisten tarve ja toiveet osallistumiselle ovat hyvin erilaisia, siksi on tärkeää tunnistaa henkilön nykytilanne, esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:

- ✓ Keitä ihmisiä hänen elämässään on?
- ✓ Miten usein hän tapaa tärkeitä ihmisiä?
- ✓ Mihin ryhmiin hän kuuluu?
- ✓ Kuuluuko hän ryhmiin, joihin ei haluaisi kuulua?

- ✓ Miten hän haluaa viettää vapaa- ja loma-ajat?
- ✓ Missä paikoissa hän käy?
- ✓ Käykö hän paikoissa, joissa ei haluaisi käydä?

Ammattilaisten keskeisin tehtävä on toimia mahdollistajina ja verkostojen rakentajina. Kun tukea tarvitsevilla on itsellään hyvät ja toimivat verkostot, palvelujärjestelmä ei näyttele hänen elämässään niin suurta roolia.

ONNISTUMISEN TUKEMINEN

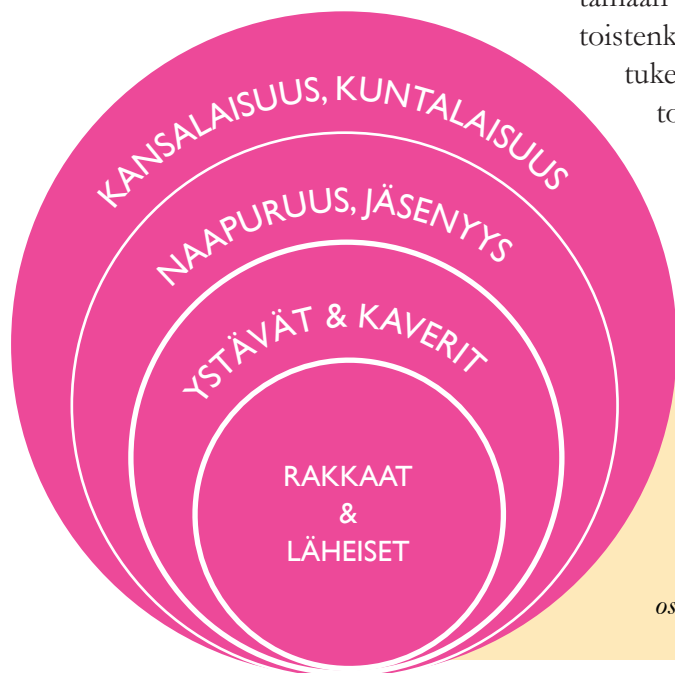
Lähityössä taitojen ja vahvuuksien kar-toittamisen tarkoituksena on kiinnittää huomio henkilön positiivisiin puoliin ongelmien, hidasteiden ja haittojen sijaan. Osana tätä työskentelyä pohditaan ja ku-vataan, mitä henkilön kyvyt ja vahvuudet

ovat jo tällä hetkellä, ja miten ne voisivat tulevaisuudessa olla käytössä.

Onnistuminen itselle tärkeissä asioissa luo pystyvyyden tunnetta, joka puolestaan luo uskoa, että kykenee itse vaikuttamaan omaan elämäänsä. Tämä lienee erityisen tärkeää tukea tarvitsevan ihmisen elämässä. Tutkimukset osoittavat, että omien kyky-jen käyttö toisten hyväksi on keskeinen tapa lisätä omaa hyvää mieltä ja onnelli-suuden tunnetta. Silloin ihminen kokee itsensä tarpeelliseksi ja hyödylliseksi.

OMIEN VALINTOJEN TEKEMINEN

Omien valintojen ja päätösten tekemi-nen opettaa ihmisiä ottamaan vastuuta elämästään. Elämän valintoihin ja päätök-siin liittyy riskien ottoa ja niiden arviointia. Valintojen tekeminen opettaa myös tunnis-tamaan itselle tärkeitä asioita, joita toivoo toistenkin ihmisten kunnioittavan. Jos tukea tarvitseva henkilö myötäilee toisten ihmisten valintoja ja päätök-siä, se voi kostautua psyykkisenä pahoinvointina. Tällöin hän ei



Työntekijöiden työnkuva muut-tuu, kun ihmiset asuvat omissa asunnoissaan. Kotitöiden lisäksi työntekijöitä tarvitaan rakentamaan yhteyksiä ihmisten välille ja tukemaan osallistumista.



myöskään opi puolustamaan omia oikeuksiaan.

Valintojen tekemisessä ja tukemisessa kyse ei ole vain siitä, että henkilöltä kysytään, haluaako hän tehdä jotakin vai ei. Tärkeää on, että henkilö voi tehdä arjesta oman näköisensä ja vaikuttaa arkensa kulkuun, esimerkiksi:

- ✓ Missä ja milloin tietyt asiat tapahtuvat?
- ✓ Miten tietyt asiat tapahtuvat?

- ✓ Millä tahdilla tietyt asiat tehdään?

Tukea tarvitsevalle henkilölle on aito valinnanmahdollisuus vasta, kun hän saa valinnan tekemisessä tarvitsemansa informaation hänen ymmärtämässään muodossa. Joskus aidon valinnanmahdollisuuden edellytyksenä on konkreettinen kokemus kaikista tarjolla olevista vaihtoehtoista. Monet tarvitsevat apua ja tukea myös asian pohdiskeluvaiheessa, esimerkiksi apua sen hahmottamiseen, mitä vaihtoehtoja tilanteessa voisi olla ja mitä mistäkin seuraisi.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

Vernerri. *Aktiivisen tukemisen periaatteet.*
<https://vernerri.net/yleis/aktiivisen-tukemisen-periaatteet>

Center for disability studies
<https://cds.org.au/education-training/active-support-train-the-trainer-project-adhc-residential-setting/>



LOPUKSI

Suomessa tukea tarvitsevien ihmisten asumisen vaihtoehdot ovat pikkuhiljaa lisääntyneet, mutta ne ovat edelleen vähäisiä monissa kunnissa. Hajautettu asuminen näkyy vielä heikosti kuntien asuntopoliittisissa suunnitelmissa. Tuettu asuminen on lähes kaksinkertaistunut vuosina 2010-2018. Vuonna 2018 tuetussa asumisessa asui 1880 henkilöä, ohjatussa asumisessa 1986 henkilöä ja autetussa asumisessa 8484 henkilöä.

Asunto- ja naapuriverkosto on uusi hajautetun asumisen malli, jossa asukkailla on oma koti, he asuvat samalla asuinalueella ja saavat yksilöllistä tukea arkeensa sekä kuuluvat vertaisten verkostoon. Vertaisten verkoston tavoitteena on ihmisten keskinäisen tuen ja avun kehittäminen. Vertaisten verkoston toiminnan mahdollistaa naapuri. Naapurin tekemään työtä kutsutaan naapurityöksi, koska hän saa siitä

korvauksen, esimerkiksi vuokrahelpotuksen. Naapurityö eroaa perinteisestä naapuriavusta, jossa naapuri ei saa korvausta tekemästään työstä.

#kotimatalla-hankkeessa vaikeimmat haasteet ovat olleet kunnissa, joissa ei löydy sopivia vuokra-asuntoja eikä rakentajia rakentamaan uusia asuntoja. Toinen haaste on palvelujen suunnittelu siten, että asukas saa riittävästi tukea ja palvelut ovat kustannuksiltaan kohtuulliset.

Asuntoverkostomalli edellyttää palvelutuotannon uudistamista. Verkoston palvelujen suunnittelun lähtökohtana ovat asukkaiden tarpeet, eivätkä vakiintuneet tavat järjestää palveluja. Samassa verkostossa olevat asukkaat voivat saada palveluja eri palveluntuottajilta ja hyödyntää verkoston tukea eri tavoin.

#kotimatalla-hankkeessa toteutettu kehittämissyö kunnissa osoittaa, että asunto- ja naapuriverkoston toteuttaminen edellyttää:

- ✓ Vuokra-asuntoja, joihin voi muodostaa oman kodin
- ✓ Huolellista asumisen tarpeiden kartoitusta asukkaan ja sosiaalityöntekijän yhteistyönä
- ✓ Sosiaali- ja asuntotoimen, kaavoituksen ja vuokrataloyhtiöiden tiivistä yhteistyötä
- ✓ Vertaistoiminnan kehittämistä yksinäisyyden ennaltaehkäisemiksi

- ✓ Tuen ja palvelujen yksilöllistä räätälöintiä
- ✓ Asuntopoliittisen ohjelman laatimista, jossa huomioidaan erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden asumisen tarpeet pidemmällä aikavälillä kunnassa.

Asunto- ja naapuriverkosto on uusi vaihtoehto toteuttaa tukea tarvitsevien ihmisten asuminen yhdenvertaisesti ja ihmisoikeuksia kunnioittavasti. Keskeistä on luoda yhteyksiä ihmisten välille, mikä lisää ihmisten hyvinvointia ja vähentää riippuvuutta palveluista.



LIITE

TUKEA TARVITSEVAN HENKILÖN OMA ARVIO TUEN TARPEESTA -TYÖKIRJAN TEHTÄVIÄ

ALKUPERÄINEN TYÖKIRJA:

- Thinking About Your Support Plan -työkirja
<https://in-controlscotland.org/wp-content/uploads/2016/01/iCS-Workbook-A4-i-WEB-ISBN-Updated-January-2016.pdf>
- In Control Scotland
<http://in-controlscotland.org/category/library/support-planning/>
- Inspiring Inclusion
<http://www.inclusiveschooling.com/>
- Inclusion
<http://inclusion-glasgow.org.uk/>

KETKÄ KUULUVAT ELÄMÄÄNI JA MITÄ KAIKKEA MINULLA ON?

Kun teet tukisuunnitelmaa, pohdi mitä kaikkea sinulla on.

Mikä on ystävien ja sukulaisten rooli sinun ja perheesi elämässä?

Mikä rooli sinun ja perheesi elämässä on naapureilla, harrastuksilla ja vapaaehtoisilla?

Mikä on sinun ja perheesi suhde ammatilliseen tukeen?

KEITÄ ELÄMÄSSÄNI ON?

Kirjoita, keitä ihmisiä elämässäsi on.

Mitä voisit tehdä eri ihmisten kanssa?

RAKKAAT

KAVERIT

YHTEISÖ

AMMATILLINEN TUKEA

MINÄ PÄÄTÄN

Tukisuunnitelmassa on tärkeää kuvata, miten haluat tehdä päätöksiä. Haluatko tietoa keskustelemalla, kirjallisesti tai kuvilla? Kuka antaa tietoa? Onko sinulle paras aika tehdä päätöksiä aamuisin, päivällä vai iltaisin?

MITEN HALUAN TIEDON?

AUTA MINUA YMMÄRTÄMÄÄN NÄIN

PARAS AIKA ON?

HYVÄ PÄIVÄ, HUONO PÄIVÄ

Kun tunnistat, mitkä asiat, ihmiset tai paikat tekevät päivästäsi hyvän, voit pyrkiä lisäämään niitä arkeesi.

Kun pohdit hyvää tai huonoa päivää, mieti, **mitä teet,**
kenen kanssa olet ja missä olet?

HYVÄ PÄIVÄ

HUONO PÄIVÄ

TÄRKEÄÄ MINULLE, HYÖDYLLISTÄ MINULLE?

Jotkut asiat ovat meille tärkeitä ja toiset ovat
meille hyödyllisiä.

Mistä asioista nautit, mikä tekee sinut iloiseksi?

Mitkä asiat ovat sinulle hyödyllisiä? (Esimerkiksi terveellinen
elämä ja lääkkeiden ottaminen.)

MINULLE TÄRKEÄÄ ON

MINULLE HYÖDYLLISTÄ ON

VOIMAVARAT JA SELVIITYMINEN

Kirjaa asioita, joita sinulla on. Niiden avulla on helpompi tehdä päätöksiä, tuntea olonsa turvalliseksi ja olla onnellinen ja oppia.

*Keitä tunnet? Mitä he antavat?
Kuka voi auttaa?*

*Mitä tietoja ja taitoja sinulla on?
Mitä osaat?*



*Mitä asioita omistat, joita voit käyttää
muiden kanssa tai joita voit lainata
toisille, esim. pelaikkari?*

*Mitä teet asuinalueellasi
ja kotikunnassasi?*

KUKA ON...?

Tämä on yksinkertainen tapa kuvata ja kirjata muistiin asioita, joissa muut ihailevat sinua.

Pyydä läheistä ystävää tai ammattilaista kirjoittamaan:

Miksi rakastamme/pidämme sinusta? Missä olet todella hyvä?

Mistä olet kiinnostunut tai innostunut?

TOIVEENI JA UNELMANI

Meillä kaikilla on toiveita ja unelmia. Ne juuri tekevät meistä ihmisiä. Mitä toiveita ja unelmia sinulla on pitkälle, keskipitkälle ja lyhyelle aikavälille?

KAHDEN KUUKAUDEN KULUTTUA

VUODEN PÄÄSTÄ

TULEVAISUUDESSA

TAVOITTEENI

Mitä tavoitteet? Mikä tai kuka auttaa sinua saavuttamaan sen,
minkä haluat?

MIKÄ ON TAVOITTEENI?

MITÄ TEEN?

KUKA AUTTAA MINUA?

TUEN VIIKKOSUUNNITELMA

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO
AAMULLA			
ILTAPÄIVÄLLÄ			
ILLALLA			
YÖLLÄ			
AMMATILLINEN TYÖ			

Kuvaa nykyinen tukesi tähän ja tunnista, mihin ja milloin tarvitsisit enemmän tukea.

TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI	SUNNUNTAI

BUDJETTINI

Kuvaa taulukossa, miten haluat käyttää budjettisi **neljässä viikossa, neljännesvuosittain tai vuoden aikana.**

Voit kuvata myös isomman menoerän.

	KUVAUS	MAKSAA	YHTEENSÄ
4 VIIKKOA			
KOLME KUUKAUTTA			
VUOSITTAIN			
ISOMPI KERTAMENO			

VAIKEUKSIIN VARAUTUMINEN

Kun asiat menevät hyvin, pohdi, **miten toimia, jos tulee vaikeuksia**. Ole niin rehellinen kuin vain voit.

KUVAILEVAIKEUS	MITÄ VOIT TEHDÄ?	KUKA AUTTAA?	MITÄ MAKSAA?



ara

Asumisen rahoitus-
ja kehittämiskeskus



ISBN 978-952-11-5121-7 (nid.)
ISBN 978-952-11-5122-4 (PDF)